

Warszawa, 7 kwietnia 2004 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO-322798-VII-3.1/04

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Pan
Leszek Miller
Prezes Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej

Jednym z najtrudniejszych i ciągle aktualnych problemów podnoszonych przeze mnie w ostatnich latach w wystąpieniach kierowanych do Prezesa Rady Ministrów w sprawach osób pozbawionych wolności jest - obok przeludnienia zakładów karnych i aresztów śledczych - brak poprawy stanu zatrudnienia więźniów.

W celu rozwoju tego zatrudnienia proponowałem m.in.: ustalenie w odpowiedniej wysokości składki na ubezpieczenie społeczne od dochodu za pracę skazanych, określenie w ustawie o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności (Dz.U. z 1997 r. Nr 123, poz. 777 ze zm.) szerszego katalogu instrumentów ekonomicznych w postaci zwolnień i preferencji dla podmiotów zatrudniających, czy też powierzanie instytucjom lub organizacjom wykonywania określonych zadań w zakresie tworzenia miejsc pracy dla skazanych. W mojej ocenie, dobrym rozwiązaniem byłoby też zorganizowanie obiegu zamkniętego wewnątrz więziennictwa dla towarów i usług oferowanych przez przywięzienne zakłady pracy.

Przedstawione przeze mnie propozycje nie znalazły dotychczas właściwego zastosowania, natomiast w wyniku nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego ustalono od 1 września 2003 r. wysokość wynagrodzenia przysługującego skazanemu zatrudnionemu w pełnym wymiarze czasu pracy na poziomie zapewniającym osiągnięcie co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia określonego na podstawie odrębnych przepisów (art. 123 § 2 Kkw). Jednocześnie w celu utrzymania realnego dochodu z pracy na dotychczasowym poziomie odstąpiono od

odprowadzania dochodów budżetowych z wynagrodzenia skazanych, a jego przyznanie uzależniono od wykonania pracy, która spełnia przyjęte wymogi technologiczne i jakościowe.

Wyjściu „na zewnątrz” i poszukiwaniu nowych rynków zbytu przez przywięziennne zakłady pracy miało również sprzyjać wyłączenie tych podmiotów z procedur i ograniczeń przewidzianych w ustawie z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664 - art. 6 ust. 3 lit. b).

Wymienione regulacje prawne nie przyczyniły się jednak do powstrzymania niekorzystnego zjawiska spadku stanu zatrudnienia odpłatnego skazanych w przywięziennych zakładach pracy oraz u kontrahentów pozawięziennych. W okresie od listopada 2003 r. do lutego 2004 r. zatrudnienie skazanych na koniec każdego miesiąca kształtowało się następująco:

- w przywięziennych przedsiębiorstwach przemysłowych - odpowiednio: 1106, 1067, 1027 i 1062;
- w gospodarstwach pomocniczych - 837, 822, 804, 800;
- u kontrahentów pozawięziennych - 483, 422, 399, 411.

W dniu 31 stycznia 2004 r. odpłatną pracę posiadało 9631 skazanych tj. 15,2% ogółu skazanych. W tym czasie w zakładach karnych przebywały 11 393 osoby zobowiązane do świadczeń alimentacyjnych, spośród których tylko 3282 (28,8%) pracowały odpłatnie.

Paradoksem polskiego wymiaru sprawiedliwości stała się więc sytuacja, kiedy osoby zobowiązane z mocy wyroku sądowego do świadczeń alimentacyjnych, na skutek braku pracy odpłatnej przez lata pobytu w zakładzie karnym nie spłacają zasądzonych od nich kwot. Są wśród nich skazani, którzy trafiają do więzienia z powodu uchylania się na wolności od realizacji zobowiązań alimentacyjnych.

Przy tak wysokim bezrobociu wśród osób pozbawionych wolności to właśnie ich żony i dzieci odczują najbardziej likwidację Funduszu Alimentacyjnego.

Problemy związane z brakiem możliwości zatrudnienia odpłatnego oraz wywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego znajdują odbicie w licznych skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich przez osoby pozbawione wolności i ich rodziny. Tymczasem - zamiast wprowadzania skutecznych instrumentów służących tworzeniu nowych miejsc pracy dla skazanych - mamy do czynienia z ich likwidacją, która w ocenie Centralnego Zarządu Służby Więziennej

może przynieść dalsze ograniczenie działalności produkcyjnej przywieziennych przedsiębiorstw i gospodarstw pomocniczych.

Ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz.U. Nr 19, poz. 117) zrezygnowano z dotychczasowego wyłączenia przywieziennych przedsiębiorstw i gospodarstw pomocniczych od stosowania ustawowych procedur przy udzielaniu zamówień publicznych, tłumacząc to potrzebą dostosowania się Polski do dyrektyw Unii Europejskiej. Jednocześnie zapomina się, że rezolucja (75)25 Komitetu Ministrów Rady Europy z 1975 r. w sprawie pracy więziennej nakłada na państwa członkowskie Rady Europy obowiązki: przyznania pracy więziennej określonego statusu i nadania jej pierwszeństwa oraz udostępniania stosownych środków dla wspierania programów pracy zgodnie z zapotrzebowaniem instytucji. Z kolei Europejskie Reguły Więzienne z 1987 r. zalecają, aby więźniom zapewnić wystarczającą ilość pracy pożytecznej lub innych zajęć celowych (reg. 71.3).

Wzgląd na potrzebę zagwarantowania przestrzegania przepisów dotyczących wykonania kary spowodował, że na przykład w Finlandii przywiezienne zakłady produkcyjne mają w przetargach pozycję uprzywilejowaną. Gospodarcze zobowiązania państwa w zakresie utrzymania dróg, produkcji znaków drogowych lub tablic rejestracyjnych są realizowane w zakładach karnych.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 19 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) zwracam się do Pana Premiera o podjęcie przez Rząd inicjatywy ustawodawczej w celu wyłączenia przywieziennych przedsiębiorstw i gospodarstw pomocniczych od stosowania cyt. wyżej ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych lub przyjęcia innych rozwiązań prawnych służących rozwojowi zatrudnienia więźniów.

/-/